

SPIS RZECZY

Spis ilustracji	10
Przedmowa do szóstego wydania	15
Przedmowa	17

Wychowanie antyczne a wychowanie nowoczesne. — Przebieg ewolucji antycznego systemu wychowania. — Od szlachetnego wojownika do „skryby” (pisarza). — Skryba — człowiek, który posiadł sztukę pisma — na starożytnym Wschodzie. — Wychowanie wschodniego skryby. — Skrybowie minojscy i mykeńscy.

Część pierwsza

POCZĄTKI WYCHOWANIA KLASYCZNEGO. OD HOMERA DO ISOKRATESA

I. WYCHOWANIE W EPOCE HOMERA	31
Historyczne zrozumienie Homera. — Homeryckie „rycerstwo”. — Kultura rycerska. — Chiron i Fojniks. — Przeżytki epoki heroicznej. — Homer wychowawcą Grecji. — Etyka homerycka. — Naśladowanie herosa.	
II. WYCHOWANIE SPARTAŃSKIE	45
Archaiczna kultura Sparty. — Kultura wojskowa i obywatelska. — Wychowanie sportowe. — Wychowanie muzyczne. — Wielkie odstępstwo. — Wychowanie państwowe. — Wychowanie przedwojskowe. — Moralność totalitarna. — Wychowanie dziewcząt. — Uluda spartańska. — Utracone złudzenia.	
III. ROLA PEDERASTII W DZIELE WYCHOWANIA	60
Miłość grecka. Koleżeństwo wojskowe. — Pederastyczna moralność. — Miłość męska jako metoda wychowawcza. — Szlachetne wychowanie w VI wieku. — Przeżytki archaicznego wychowania. Stosunek mistrza i ucznia. — Safo—wychowawczyni.	
IV. PIERWOTNE WYCHOWANIE ATEŃSKIE	73
Atmosfera nie jest już wojskowa. — Demokratyzacja arystokratycznej tradycji. — Pojawienie się szkoły. — Wychowanie fizyczne. — Wychowanie muzyczne. — Wychowanie przez poezję. — Wychowanie literackie. — <i>Kalokagathia</i> jako ideał.	

V. NOWATORSKI WKŁAD WCZESNEJ SOFISTYKI 86

Pierwsze szkoły lekarskie. — Pierwsze szkoły filozoficzne. — Nowy ideał polityczny.

AD WCZESNEJ SOFISTYKI 86

szkoły lekarskie. — Pierwsze szkoły filozoficzne. — Nowy ideał polityczny.

szkoły filozoficzne. — Nowy ideał polityczny. — 86

Sofista jako
— Technika
— Kultura
a sokratyzmowi.

ON 105

Platona i jego
prawdy. —
enie w przy-
owe. — Znaczenie
oficjalnych. —

RATES 129

średnie. —
zania. — Hu-
likiem Plato-
metryczny. —

HELLENISTYCZNYM

. 149

lku cywiliza-

. 158

rawą „muni-
olucja efebii
Atenami. —
e nie istnieje-
ne. — Litur-
— Igrzyska

. 176

gi piesze. —
Rzut oszczepem. —
— Pankration. —
nia dla wyro-
— Gymnastyka

V. NOWATORSKI WKŁAD

Pierwsze szkoły filozoficzne.

V. NOWATORSKI WKŁAD WCZESNEJ SOFISTYKI

Pierwsze szkoły lekarskie. — Pierwsze szkoły filozoficzne. — Nowy ideał polityczny. — Wychowawca. — Rzemiosło nauczycielskie. — Kultura polityczna. — Dialektyka. — Retoryka ogólna. — Humanizm sofistów. — Reakcja. — Rozwój umysłowy przeciwko sp

VI. MISTRZOWIE TRADYCJI KLASYCZNEJ: 1. PLATON

„Mali sokratejczycy”. — Przebieg życia i jego ideał polityczny. — Poszukiwanie Organizacji Akademii. — Utopia i spojrzenie na przeszłość. — Tradycyjne wychowanie podległe „matematyce”. — Cykl nauk filozoficznych. — Wielkość i osamotnienie filozofa.

VII. MISTRZOWIE TRADYCJI KLASYCZNEJ: 2. ISOKRATES

Przebieg życia Isokratesa. — Nauczanie. — Nauka wymowy. — Wartość takiego nauczania. — Isokrates przeciwko sofistom. — Zmysł wysubtelniony i zmysł geometryczny. — Dwa filary świątyni.

Część druga

OBRAZ WYCHOWANIA KLASYCZNEGO W OKRESIE

I. CYWILIZACJA PAJDEI

Stan zagadnienia. — Wychowanie w okresie hellenistycznym. — Religia kultury.

II. ZAKŁADY WYCHOWAWCZE

Szkola publiczna. — Wychowanie jest sypialnią. — Efebia attycka. — Efebia w epoce hellenistycznej. — Efebia poza granicami państwa. — Urzędy w efebiach. — Szkoły państwowe. — Fundacje szkolne. — Szkoły prywatne i fundacje na utrzymanie tych szkół i uroczystości. Urzędowe uznania.

III. WYCHOWANIE FIZYCZNE

Wychowanie fizyczne i sport. — Wyścigi. — Skok na odległość. — Rzut dyskiem. — Rzut oszczepem. — Zapasy. — Pięściarstwo (boks). — Nauczanie gimnastyki. — Ćwiczenia na siłowni. — Dbłość o ciało. — Schyłek gimnastyki i palestra. — Schyłek gimnastyki

do wtóru i śpiew chóralny. — Płasy. — Rola muzyki w kulturze i wychowaniu.	
V. SZKOŁA PODSTAWOWA	210
Nie ma przedszkola. — Nadzorca, czyli pedagog. — Rozpowszechnienie się szkoły podstawowej. — Pomieszczenia szkolne. — Stan nauczycielski. — Szkoła i wychowanie. — Rozkład zajęć szkolnych. — Kalendarz szkolny.	
VI. NAUCZANIE PODSTAWOWE	221
Czytanie. — Alfabet. — Zgłoski. — Słowa. — Teksty i antologie. — Recytacja. — Książki, zeszyty i tabliczki. — Pisanie. — Rachunki. — Pedagogia doraźna i brutalna.	
VII. ŚREDNIE STUDIA LITERACKIE	234
Klasyki. — Homer. — Inni klasycy. — Naukowa filologia i nauczanie. — Plan i metoda studiów nad autorami. — Czytanie głośne i deklamacja. — Objaśnianie tekstu. — Moralna doniosłość tej nauki. — Gramatyka jako wiedza. — Praktyczne ćwiczenia stylistyczne.	
VIII. NAUKI ŚCISŁE	255
Nauczanie „matematyk”. — Ideał <i>enkyklios pajdeja</i> . — Geometria. — Arytmetyka. — Muzyka. — Astronomia. — Załamanie się nauk ścisłych. — Aratos i literackie studia astronomiczne.	
IX. NAUCZANIE WYŻSZE. 1. FORMY POMNIEJSZE	269
Ogólne wykształcenie efeba. — Musejon i przekazywanie wyższej wiedzy. — Brak prawdziwego nauczania technicznego. — Nauczanie medycyny.	
X. NAUCZANIE WYŻSZE. 2. RETORYKA	280
Nauka królewska: retoryka. — Praktyka retoryki.	
XI. NAUCZANIE WYŻSZE. 3. FILOZOFIA	295
Zwrot ku filozofii. — Nauczanie filozofii. — Zatargi między filozofami a retorami. — Geografia historyczna szkół hellenistycznych.	
ZAKOŃCZENIE. KLASYCZNY HUMANIZM	309
Dzieje i ocena. — Dorosły przeciwko dziecku. — Człowiek dojrzały. — Przewaga pierwiastka moralnego. — Pełny człowiek. — Człowiek przeciwstawiony technikowi. — Humanizm literacki, lecz nie z dziedziny nauk ścisłych. — Wartość tradycji. — „Nieróżnicowana wielowartościowość”. — Poza granicami humanizmu.	

Część trzecia

RZYM I WYCHOWANIE KLASYCZNE

I. ANTYCZNE WYCHOWANIE RZYMSKIE	325
Samodzielność Rzymian. — Naród wieśniaczy. — Wychowanie chłopskie. — <i>Mos maiorum</i> . — Wychowanie domowe. — Nauka życia politycznego. — Rzymska moralność. — Ideał rodziny. — Rzymska <i>pietas</i> . — Wieśniacze cnoty. — Wychowanie fizyczne. — Zawód gospodarza wiejskiego.	
II. RZYM PRZEJMUJE WYCHOWANIE GRECKIE	341
Cywilizacja rzymska a cywilizacja hellenistyczna. — Stopniowe nawarstwianie się wpływów greckich. — Wychowanie greckie w Rzymie. — Dostosowanie do ducha łacińskiego. — Opory przeciw atletyce. — Narodziny szkół łacińskich. — Szkoły podstawowe. — Nauczanie średnie. — Nauczanie wyższe: retorowie łacińscy. — Dzieło Cyserona. — Filozofia pozostaje mimo wszystko grecka. — To samo odnosi się do nauk ścisłych. — Rzymska medycyna.	
III. ZAGADNIENIE JĘZYKÓW: GRECZYŻNA I ŁACINA	358
Świat rzymski jest dwujęzyczny. — Niewielu Greków uczy się po łacinie. — Język grecki w Rzymie. — „Greckość” Cyserona. — Odpływ greczyżny. — Metoda bezpośrednia. — Dwujęzyczne podręczniki szkolne.	
IV. SZKOŁY RZYMSKIE. 1. NAUCZANIE PODSTAWOWE	373
Wychowanie domowe. — Wychowanie niewolników. — Szkoła „podstawowa”. — Nauczanie na stopniu podstawowym. — Surowość i ludzkość.	
V. SZKOŁY RZYMSKIE. 2. NAUCZANIE ŚREDNIE	384
Szkoła gramatyka. — Gramatyka łacińska. — Klasycy. — Objaśnianie pisarzy. — Wiedza raczej literacka. — Wiedza raczej nienaukowa. — Ćwiczenia stylistyczne.	
VI. SZKOŁY RZYMSKIE. 3. NAUCZANIE WYŻSZE	396
Retor. — Retoryka jest wyłącznie grecka. — Sprostowana kapłanka. — Podwójny uwodziciel. — Literatura i palestra. — Nauczanie prawa.	
VII. WYCHOWAWCZE DZIEŁO RZYMU	406
Wielkość Rzymu. — Rzym szerzy cywilizację. — Polityka romanizacji. — Granice romanizacji. — Rozmieszczenie szkół.	

VIII. PAŃSTWO RZYMSKIE I WYCHOWANIE	415
<i>Collegia iuvenum</i> . — Polityka szkolna. — Ulgi podatkowe. — Katedry utrzymywane przez państwo. — Stypendia żywnościowe. — Cesarz jako „dobroczyńca”. — Szkoły miejskie (municypalne). — Nauczanie prywatne utrzymuje się jednak nadal. — Sposób dobierania nauczycieli. — Interwencje cesarskie. — Uniwersytet w Konstantynopolu. — Zaszczety przyznawane profesorom. — Powaga, jaką kultura klasyczna cieszy się w późniejszym okresie Cesarstwa. — Szkoły i dobór urzędników. — Nauczanie stenografii.	
IX. CHRZEŚCIJAŃSTWO I WYCHOWANIE KLASYCZNE	435
Wychowanie religijne. — Chrystianizm — religia „uczona”. — Szkoła rabinacka. — Szkoły chrześcijańskie w krajach barbarzyńskich. — Chrystianizm i klasycyzm. — Niechęć chrześcijaństwa do kultury klasycznej. — Chrześcijaństwo przejmuje szkołę klasyczną. — Działalność chrześcijan w klasycznym nauczaniu. — Ustawa szkolna Juliana Apostaty. — Chrześcijaństwo nie wywierało wpływu na szkołę. — Wyższe szkoły teologiczne. — W III wieku w Rzymie i w Aleksandrii. — Zanik tych szkół.	
X. POJAWIENIE SIĘ CHRZEŚCIJAŃSKICH SZKOŁ TYPU ŚREDNIO-WIECZNEGO	455
Szkoła monastyczna na Wschodzie. — Słabe promieniowanie szkoły tego typu. — Szkoła klasztorna na zachodzie Europy. — Szkoła biskupia. — Szkoła parafialna. — Zaczątki szkół średniowiecznych.	
ZAKOŃCZENIE. KONIEC SZKOŁY ANTYCZNEJ	469
Wychowanie bizantyńskie. — Irlandzka szkoła monastyczna. — Najazdy unicestwiły szkołę antyczną. — Wyjątkiem jest Afryka. — A przede wszystkim w Italii. — Najazd Longobardów. — Zapowiedzi karolińskiego odrodzenia.	
Przypisy uzupełniające	485
Wykaz skrótów	603
Indeks imienny	625
Indeks rzeczowy	640

UWAGA: Cyfry w nawiasach odsyłają do Przypisów uzupełniających, s. 485 i nn. Odnośniki towarzyszące tekstowi posługują się skrótami powszechnie przyjętymi. Tak więc, gdy chodzi o klasyków greckich i rzymskich, stosuje się zazwyczaj skróty podane w „Dictionnaires” Bailly Gaffiot, periodyki cytuje się skrótami przyjętymi przez „Année Philologique”. Czytelnik znajdzie wyjaśnienia tych „sigłow” na s. 603 i następnych.